

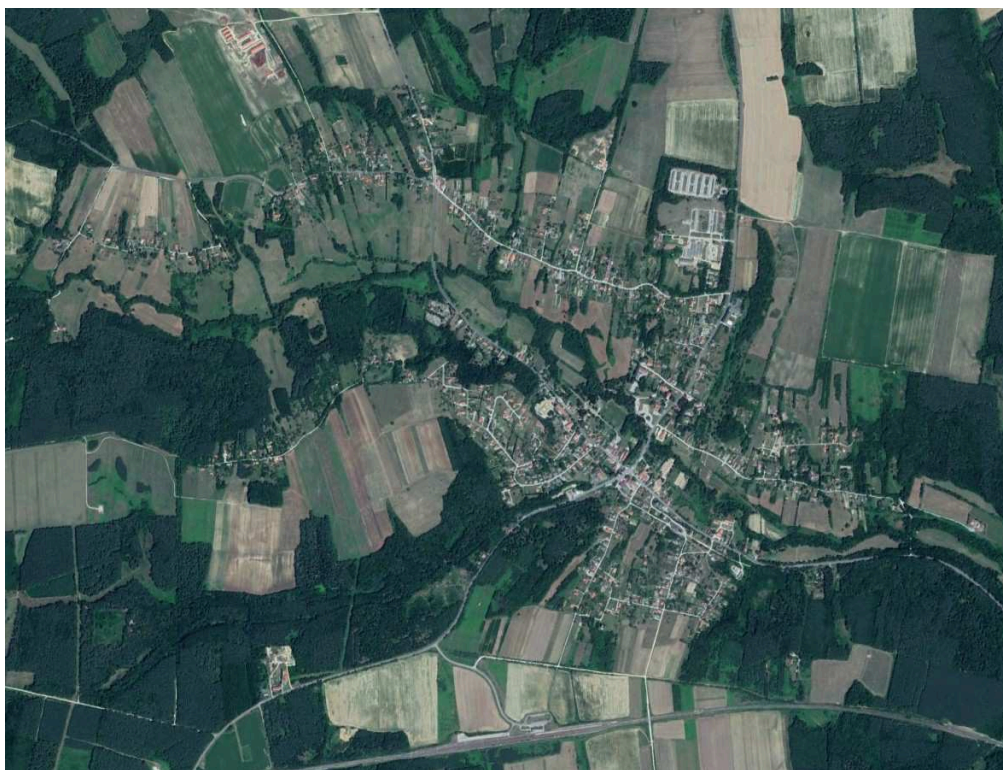

ÓRISZENTPÉTER

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI
KÉZKÖNYV

TARTALOMJEGYZÉK

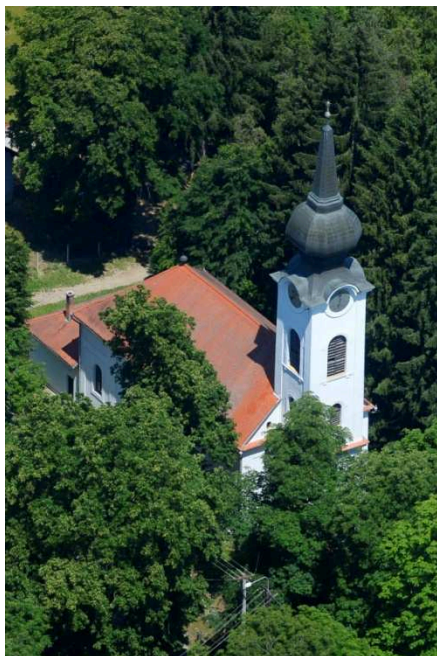
1. Bevezetés 3
2. Őriszentpéter város bemutatása 5
(általános településkép, településkarakter)
3. Örökségünk 8
(a településképi szempontból meghatározó építészeti, műemléki, táji és természeti értékek, településképi jellemzők) 9
4. Településképi szempontból meghatározó területek 21
(eltérő karakterű területek lehatárolása, a településkép, arculati jellemzők, és településkarakter bemutatásával)
 - szeres jellegű településrész
 - városiasodó településrész
 - gazdasági településrész
 - természetvédelmi terület
5. A településkép formálására vonatkozó ajánlások 29
(építészeti útmutató, közterületek településképi útmutatója – utcák, terek, közparkok, közterek)
 - Szeres jellegű településrész*
 - telepítés, terepalakítás, épületmagasság, tetőhajlásszög, tetőforma, anyaghasználat, homlokzatképzés (színek, burkolatok)
 - Városiasodó településrész*
 - telepítés, terepalakítás, épületmagasság, tetőhajlásszög, tetőforma, anyaghasználat, homlokzatképzés (színek, burkolatok)
 - Gazdasági településrész*
 - telepítés, terepalakítás, épületmagasság, tetőhajlásszög, tetőforma, anyaghasználat, homlokzatképzés (színek, burkolatok)
 - Kerítések*
 - Kertek*
 - Utca, terek*
6. Jó példák bemutatása 43
(épületek, építészeti részletek, kerítések, kertek, zöldfelületek kialakítása)
7. . Jó példák bemutatása 50
(sajátos építményfajták, reklámhordozók, egyéb műszaki berendezések)

BEVEZETÉS

Az Őrségben jártam...

... s láttam erdőterítette
dombok öléből felszálló,
füstként gomolygó,
súlyos párafelhőt.
Tisztáson kérődző
tehenet s borját,
fenyveserdő szélén
szökkenő őzcsordát,
fehérre meszelt
nádfedeles házat,
százéves diófát,
szőlőlugast,
mestergerendát,
döngölt pádimentumot,
dombhátú kemencét,
muskátlis ablakot,
szürkére érett kopjafát,
szikár templomot.
Áthatolhatatlan
erdőkkel szegélyezett
kanyargós utakat róttam,
szalmakalapot hordtam,
szél fúj,
eső áztatott föntről,
ázott fű alulról.
Bizalommal fogadtak.
Szerettem.
Otthon voltam....

Ez a könyv nem tiltani akar.
Ez a könyv tanítani szeretne. Tanítani a közösséget és az egyént a harmóniára, a szépre, a környezetünkkel való együttélésre, arra hogyan lehet megbecsülni a tájat, a természeti és az épített környezetet. Mit lehet tenni, hogy Óriszentpéter megőrizze szépségét, egyéni karakterét, identitását. A település és az Őrség értékeit bemutatva nyújt segítséget és ad javaslatot az értékteremtő alkotáshoz. Töltsön el mindenkit büszkeség hogy itt él, az Őrség a szűkebb hazája.

ŐRISZENTPÉTER VÁROS BEMUTATÁSA

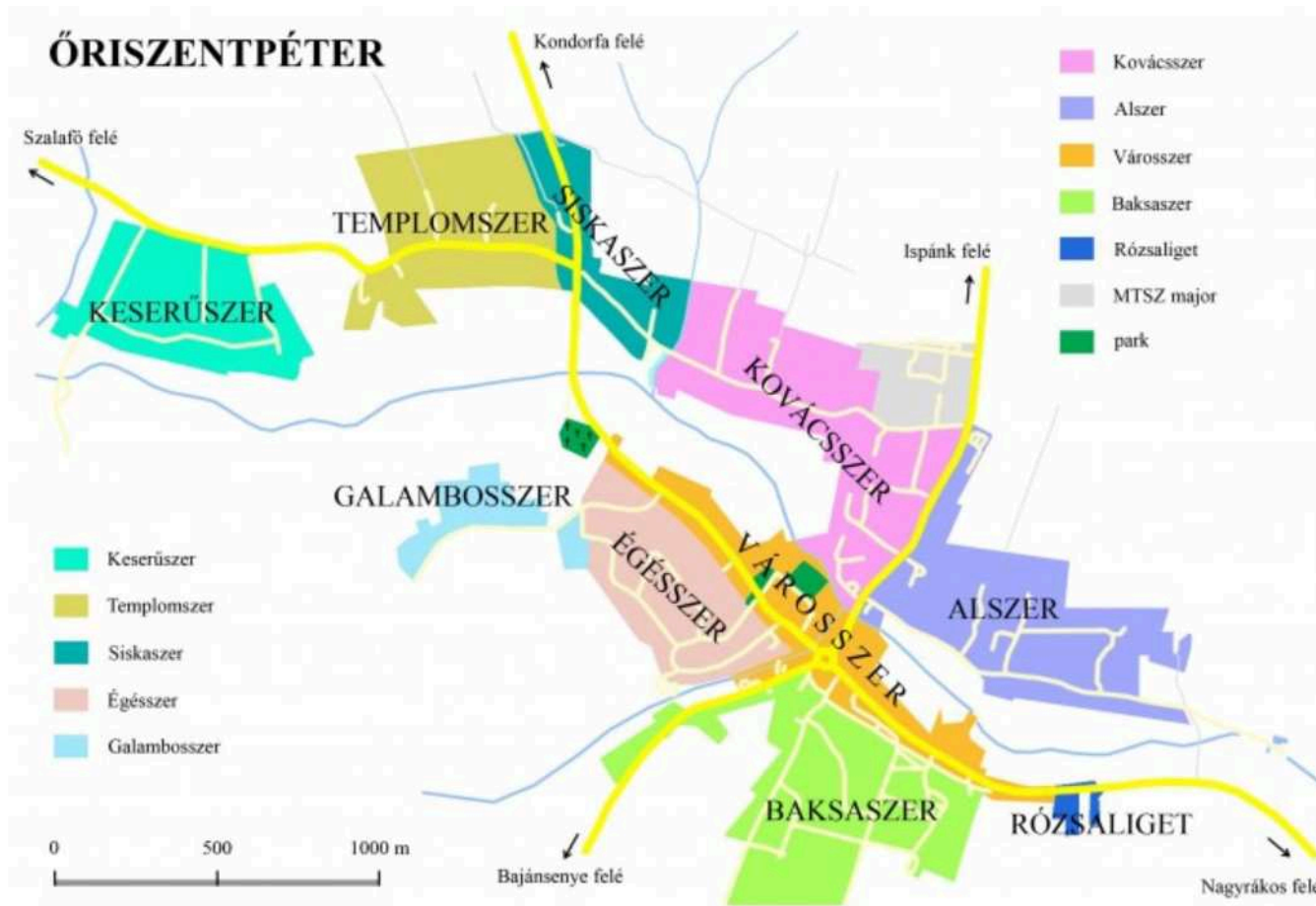
általános településkép,
településkarakter

Őriszentpéter település Magyarország nyugati részén, az Őrségben található, az Őrség fővárosaként is emlegetik. Közigazgatási területe 33,50 km². A várost közúti fő útvonal nem érinti. A településen viszont öt alsóbbrendű közút is található, amelyek Zalaövő (Zalaegerszeg), Bajánsenye (Szlovénia), Kondorfa (Szentgotthárd), Szalafő (Szentgotthárd) és Csákánydoroszló (Körmend-Szombathely) irányába vezetnek. Fontos közlekedési útvonal a Bajánsenye - Zalaövő egyvágányú, nemzetközi vasúti útvonal. A vonalat 2001-ben adták át. Ezzel a vasútvonallal a város közlekedési helyzete sokat javult.

A Zala-folyó völgyében és a környező dombokon húzódó település határában többnyire erdőterületek, a beépített területek mellett legelők, rétek, szántók találhatóak. A szántóterület aránya a viszonylag rossz termőterületek ellenére is magasabb, mint az Őrségben általában. A város teljes közigazgatási területe az Őrségi Nemzeti Park része.

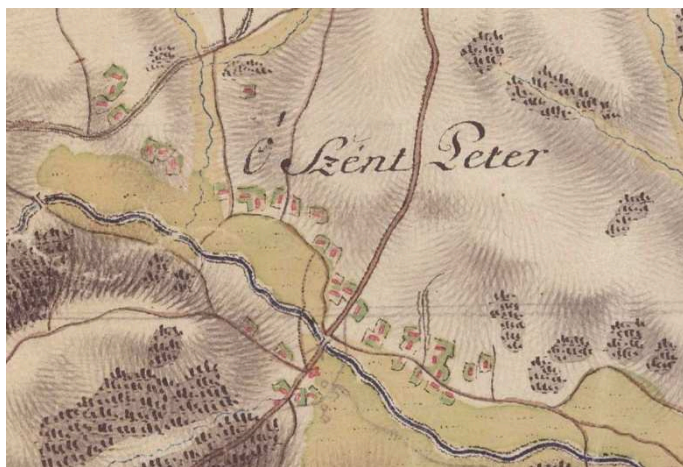

6 | Óriszentpéter város bemutatása

A szerek elhelyezkedése a településen belül a fenti térképen látható.

Óriszentpéter a Zala folyó völgyében hét dombra épült. A településszerkezet máig egy évszázados építkezési módot őriz, a szeres településformát. Magyarországon az Őrség az egyetlen olyan tájegység, melynek lakossága a honfoglalás óta folyamatosan egy helyben él. Miután a honfoglaló magyarok birtokba vették a mai Nyugat-Magyarországot, az itt lévő hegyeket, erdőket, folyókat védelmi vonalként használták fel. A határ védelmére őrlőkat telepítettek ide, akik a dombok tetején, erdőirtásokon alakították ki a telephelyeiket. Ezek bővülésével jöttek létre az úgynevezett szerek, melyek együttese alkotta, alkotja ma is a települést. A szerek tipikus egymástól távol eső házcsoportok, melyeket mezők, rétek, patakokkal átszelt völgyek választanak el egymástól. A település kilenc szerből áll: dombtetőkön helyezkedik el a Baksaszer, Kovácsszer, Égésszer, Galamboszer, Templomszer, Siskaszer, három pedig követi a Zala folyását: délen a Városszer, északon pedig az Alszer és a Késérűszer. A II. világháború után a központban lévő Városszer kezdett ugyan jobban beépülni, de a szőrvány jelleg továbbra sem szűnt meg.

Első Katonai Felmérés (1763-1787)

Második katonai felmérés (1806-1869)

Magyar Királyság (1869-1887)

A régi térképeken láthatjuk Óriszentpéter fejlődését a XVIII. századtól a XX. századig.

Magyarország Katonai felmérése (1941)

Az első települési emlékek a római korból származnak. Óriszentpéter területén a Zala egyik fontos átkelőhelye volt, ami mellett jelentős település alakult ki.

A honfoglalástól kezdve évszázadokig a nyugatról, délnyugatról érkező támadások ellen védő gyeprü része volt az Órség. Mindenesetre a hadak útján, nem túl biztonságos helyen fekvő térség egyik központi helye már a kezdetektől ez a település volt. Már nagyon korán (1200-tól biztosan) templommal rendelkezett, ez mutatja, hogy már korán kiemelkedett a környező települések közül. Ezt leginkább központi fekvésének köszönhette. Mivel az itt élő őrök kiváltságosok voltak (nem tartoztak senki alá sem), ezért nem épültek kastélyok, várak, kolostorok.

1524-ban II. Lajos király Batthyány Ferencnek adta adományul ezt a területet. Az őrök kiváltsága megszűnt, bár a lakosság sokáig ellenállt még.

A török időkben a település többször leégett vagy lerombolták, de az erődített templomnak köszönhetően nem néptelenedett el.

A Batthyány családot követve az Órség lakossága protestáns hitre tért. II. József türelmi rendelete után a református egyház teret hódított.

8 | Óriszentpéter város bemutatása

A XVII. században még templomot is építettek maguknak. A XVII.-XIX. századokban a település egyre gyarapodik, népessége nő. Foglalkozási szerkezete egyre inkább a mezővárosokéra kezd hasonlítani. Ennek oka egyrészt a még mindig meglévő központi szerepköre, másrészt pedig az, hogy a bőségesen rendelkezésre álló földterület a sajátos domborzati és éghajlati viszonyok, valamint a gyenge talaj miatt viszonylag kevesebb embernek tudnak a mezőgazdaságban megélhetést biztosítani, ezért egyre több iparos jelenik meg a településen. A XIX.-XX. században egyre inkább központi szerepkör jut a településnek. A monarchiában alakuló modern polgári Magyarország közigazgatása, államigazgatása ugyanis egyre több olyan funkcióval, intézménnyel, hatáskörrel ruházta fel Óriszentpétert, amelyek a járásszékhelyekhez hasonlóvá tették a települést. A templom, a vásár, az egyre bővülő alapfokú oktatás mellett újként jelent meg a csendőr őrsparancsnokság. 1884-től. Ezt később rendőrség, határőrség váltotta fel. A takarékpénztár, ipartestület, különböző gazdálkodó és iparos szervezetek, illetve polgári egyesületek alakultak, kiemelve ez által a községet a környezetéből. A település infrastruktúrájában beállt változások, előrelépések egy lappangó városodás, városiasodás jeleiként foghatók fel.

Az I. világháború ideiglenesen véget vetett a fejlődésnek. A II. világháború után megint előkerült a közigazgatás átszervezésének szükségessége, az új helyzethez, a szocialista államrendhez való igazodás, a vármegyék, járások és települési önkormányzatok helyére lépő tanácsrendszer kényszere miatt. 1971-ben Óriszentpéter nagyközség lett. 1997-től Óriszentpéter az Óriszentpéteri Kistérség központja, egészen annak 2014-ban történt megszűnéséig. 2005-ben Óriszentpéter városi rangot kapott.

ÖRÖKSÉGÜNK

a településképi szempontból meghatározó építészeti, műemléki, táji és természeti értékek, településképi jellemzők

Őriszentpéter területén hét nyilvántartott műemlék található. Két templom, négy népi építészeti emlék és egy középkori téglaegető.

Az egyik a város régebbi temploma, a római katolikus templom (védőszentje Szent Péter apostol a település névadója), a Templomszeren található. Román stílusú, erődített templom, 1230 körül épült. Szabadon álló, egyhajós, a hajónál keskenyebb záródású szentélye félköríves záródású. A torony gúlasisakos. Bővítése gótikus stílusban történt a XIV-XV. században. Felújítva 1929-ben. Belső festése kora barokk XVII. századi.

A templom környéke régészeti lelőhelyként van nyilvántartva.

10 | Örökségünk

A másik műemlék templom Óriszentpéteren a református templom.
1790-ben épület késő barokk stílusú, egyhajós, téglalap alaprajzú templom. A bejárati homlokzat előtt magasodó torony földszintje nyitott, három oldalról félkörívben záródó bejáratokkal. A tornyot gúlában végződő hagymasisak koronázza.

Fontos műemléki és régészeti emlék a középkori tégláégető maradványa. Az égető a templomtól délkeletre, a dombnak a Szala patakhoz közel eső részén található, agyagpados kemencét tartalmaz. Ebben az égetőkemencében készítették az erősített templom várfalának tégláit. A helyszínen a középkorban (az 1500-as évek elejétől) egy műhelygyüttes állt. A feltárt tégláégető látogatható, egy védőépület alatt áll.

Rossz állapotú, védett népi építészeti műemlék a Kovácsszeren található lakóépület. Lakóház, a XX. század elején épült. Vertfalú, gerendafödémes kialakítású, faoszlopos tornáccal. Szoba – konyha – kamra alaprajzú. Belsejében eredeti kemence található.

12 | Örökségünk

Népi építészeti műemlék a Keserúszer szélén álló lakóház és gazdasági épület. A két épület-épületrész külön védettségben részesül.

Az eredeti boronafalás lakóépületet és gazdasági épületet elbontották, helyükre új rönkházás épület került. A régi épületből talán csak az egyik zsalugáter maradt meg. Az új épület önmagában építészeti érték, de műemléki értéke erősen megkérdőjelezhető.

Szintén Keserúszeren található egy lakóház. A XIX. században épített kódisállásos téglalapú népi építészeti műemlék. Nagyon rossz állapotban van.

Népi építészeti műemlék a Siskaszeren álló gazdasági épület, boronafalas paja.

Óriszentpéter területén nagy számban megtalálhatók a népi építészeti örökség elemei, lakóházak és gazdasági épületek is egyaránt. Ez az őrségi településekre jellemző sajátos építészeti évszázadokon át formálódott és máig megőrizte jellegzetességeit.

A házak hagyományos építőanyaga a XIX. század közepéig a fa volt, ehhez a környéken lévő erdők anyagát használták. A házakat egymásra fektetett gerendákból építették úgy, hogy azokat a sarkokban csapolással illesztették egymáshoz. Ezeket a boronafalás házakat kívül-belül szalmatörekes sárral tapasztották, majd fehérre meszelték. A tetőt zsuppal fedték.

A házakat belsőszélességi telkek vették körül, az elszórtan álló házak közé nagy gyümölcsösöket ültettek, vagy réteket kaszáltak.

A XIX. század közepe felé kezdték el tömegesen beépíteni a helyi, jó minőségű agyagból készült téglákat, a tetők fedésére pedig a cserepet. A téglaházak jellemző építészeti eleme a kiugró rövid előtornác, a kődisállás.

A helyiségeket (szoba, konyha, kamra, ólak) eleinte egyvonalban helyezték el. A társasági élet központja a konyha volt – kezdetben füstökonyha kemencével és főzőpadkával. A füst csökkentésére alakították ki a mászókérményes tűzhelykombinációt, amiket gyakran összekapcsoltak a konyhából fűtött szobai cserépkályhákkal.

Az L alaprajzú, ún. „hajlított ház”-akban a gazdasági épületszárnyat (kamra, istálló, pajta) a lakóépület végében, arra merőlegesen helyezték el. A legjellemzőbb háztípus az ún. „kerített ház”, ahol az udvart a lakó- és a gazdasági épületek U alakzata fogja közre, negyedik oldalt pedig kerítés zárja le.

A porták legszembetűnőbb épületei a nagy, különálló szénatároló pajták, köztük a falazott téglapilléreken álló, deszkázott falú lábaspajták. Jellegzetes gazdasági épület a kukoricagóré. A góré vázát az erős, teherbíró gerendázat jelenti, a tárolóteret pedig lécezett fal választja el. Az építmény padlója kiemelt, nem érintkezik a talajjal, fedése változó.

Óriszentpéter az Őrségre jellemző beépítést mutat. Az itt élők a többiekől függetlenül választottak maguknak lakóhelyet. Lakóházaik és a hozzájuk kapcsolódó gazdasági épületeik a tájban szétszórva helyezkednek el. Laza elrendezéssel, egymás szomszédságában épültek fel a porták is. E településforma hagyományos elnevezése a „szer”. Ezek általában 10-20 lakótelket foglaltak magukba, laza összetartozással, sokszor utak kereszteződéséhez telepítve. Később a szereket összekötő utak mentén is épültek házak, ezzel a települések egy-egy része kezdett hasonlítani az utcás falvak megjelenéséhez. Az őrési falvak utcásodása napjainkban is tart.

Az őrési ember lakóházát és a hozzá tartozó gazdasági épületeit igyekezett a telek legmagasabb pontjára építeni. Nagyon fontos telepítési szempont volt a tájolás is. A lakószobák és a ház bejáratát a kedvező keleti vagy nyugati égtáj felé fordították. Északra legfeljebb csak a melléképületek voltak tájolva. Az épületek fő tengelyei nem feltétlenül igazodtak egymáshoz, fontosabb a lakók számára a jó tájolás. Az épület példásan illeszkedett a tájba, a növényzet a házak kisebb-nagyobb részét takarta. Az épület a fő útról kis földúton, ösvényen volt elérhető.

Mindig az ember igazodott a meglévő felszíni adottságokhoz. Nem akartak költséges földmunkával építkezni, a padlóvonal szintjének eltérő megválasztásával igazították az épületeket a terep adottságaihoz. Figyeltek arra is, hogy a csapadékvíz elvezetését a lehetőségek szerint minél kisebb mértékben gátolják. Ez a látszólag rendezetlen, bár nagyon tudatos, egymáshoz kötöttségek nélkül kapcsolódó telepítés adja az őrési települések szépségét, báját.

A táji adottságokra jellemző a változatos domborzat, és az ahhoz jól alkalmazkodó területhasználat. A település szerkezete a lejtésvíznyoknak megfelelően alakult és fejlődött, ezzel alkotva egyedi struktúrát.

A földterületeket szántó mellett rétként, legelő és kaszálóként is használták, ami az egyszintes növényállományok rendkívüli fajgazdagságát fenntartotta, és a mai napig elősegíti fennmaradását.

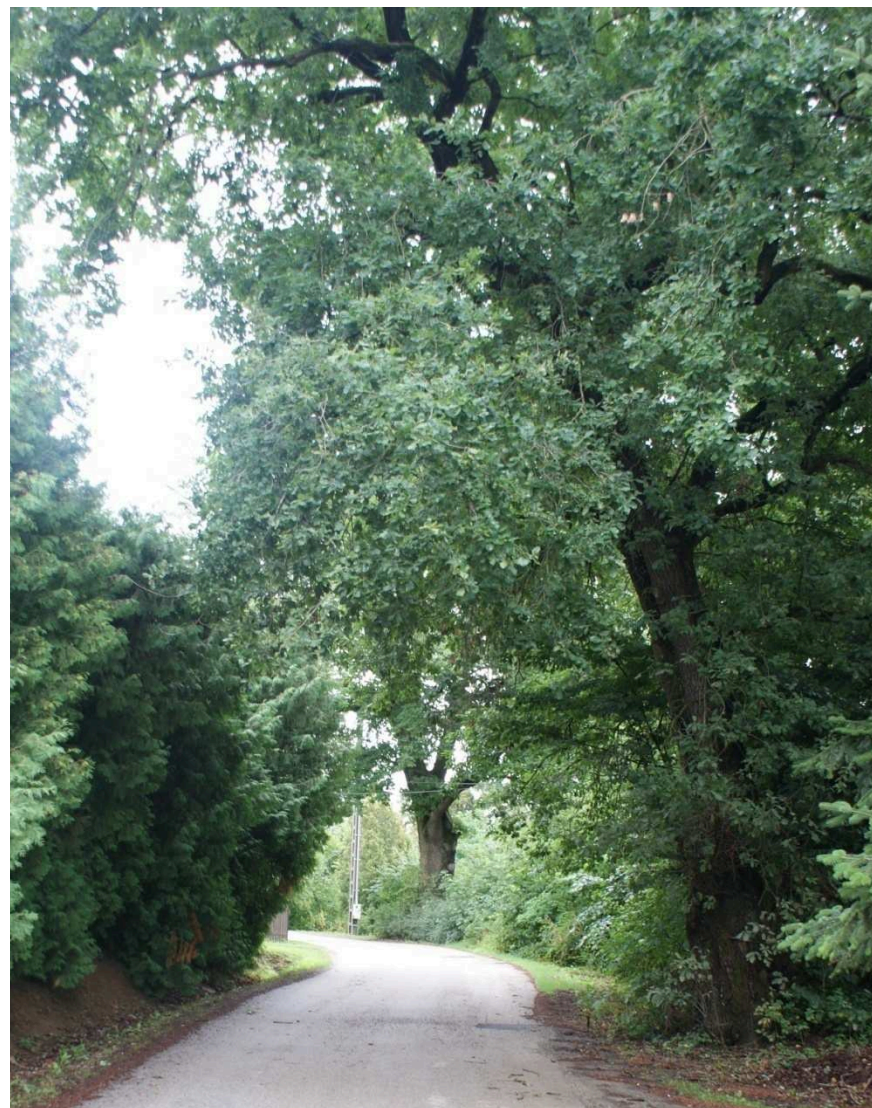
Magyarországi viszonylatban a csapadékban leggazdagabb térség az Őrség, a talaja agyagbemosódásos barna erdőtalaj, mészmentes agyagos vályog összetételű réti öntések és a lápos réti talajok jellemzőek, az alapkőzetből kifolyólag savanyú kémhatásúak, így alkalmas őshonos fafajok alkotta erdők számára, melyek kocsánytalan tölgyes, és erdeifenyves, gyertyános-elegyeserdőket jelentenek. Őriszentpéter területén lévő erdők magán és állami tulajdonban vannak, elsődlegesen védelmi rendeltetésűek, és védettséget is élveznek.

Egyedi értéket képviselnek ezek a védett koros erdőtársulások, a Zalapatak mentén kialakult nedves rétek, gyümölcsösök (Csörgőalma Gyümölcsösökert), kaszálórétek, láprétek és a hagyományos kisparaszti gazdálkodással fennmaradt társulások.

A település területén idős faegyedek is találhatóak, melyek tájképileg meghatározóak, ezek a platánfa a Centrum Étterem előtt, a két hársfa az Árpád kori templomtól délre fekvő rét szélén, a keserűszer idős tölgyfái (3 db), a Siskaszer idős tölgye, az Alszer idős tölgyei, hársfája, a játszótéri híd melletti idős tölgy (Városszer), és a református templom előtti idős fák csoportja. Kimagasló a város tájba illeszkedő volta, ezen belül az intenzív, többszintes növényállomány, ami átszővi a települést koros fákkal, és közparkkal, ápolt zöldfelületekkel és gondozott vízparkokkal. A domborzati viszonyoknak megfelelő tájhasználat, és az összefüggő zöldfelületi háló a város harmonikus megjelenését biztosítja a tájban.

Fontos kulturális örökségként említésre méltó a temetőben fellelhető "sökfás" temetkezési szokás hagyatéka, mely egyedi helyi jellegzetesség, valamint a kovácsoltvas kerítésű sírok a keserűszeri és a városzeri temetőben, amik mára egyedi tájértékként szerepelnek.

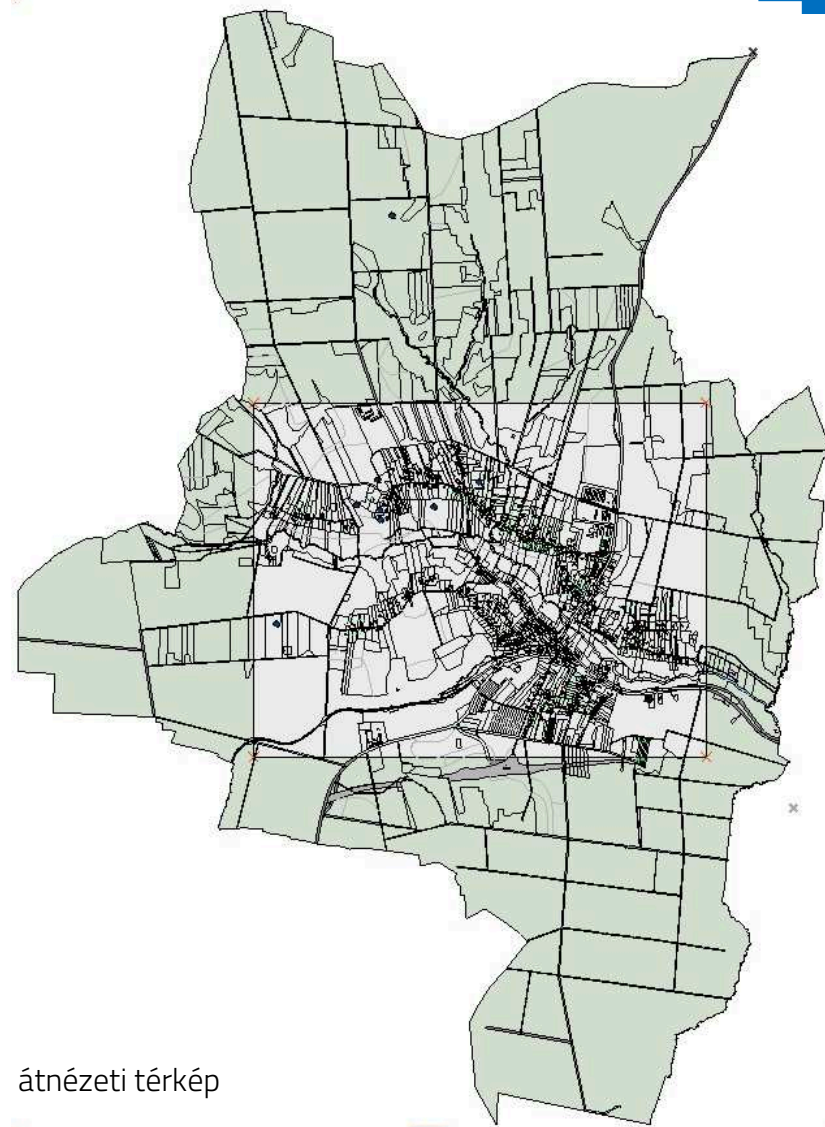

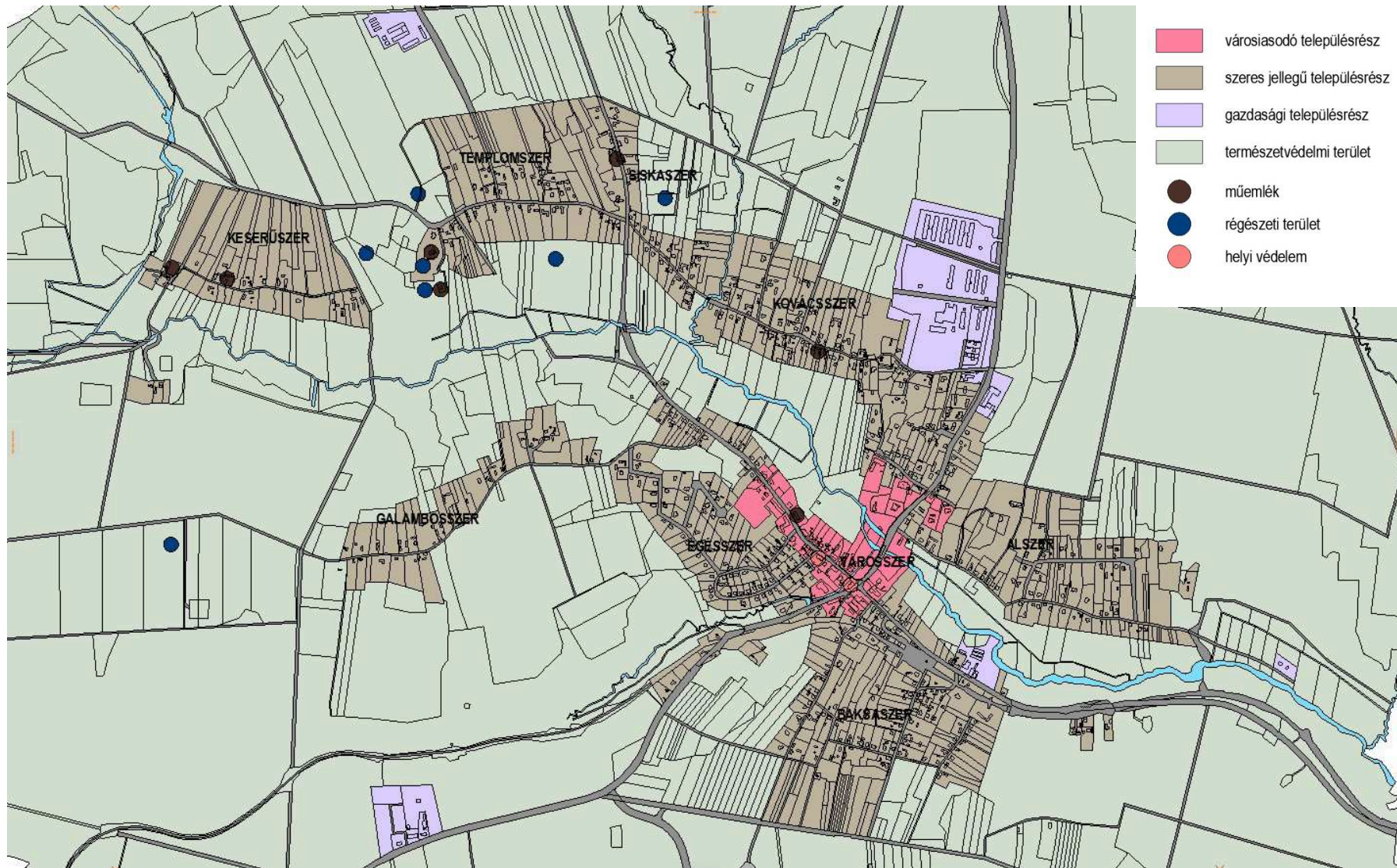

TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ TERÜLETEK - ŐRISZENTPÉTER

eltérő karakterű területek lehatárolása, a településkép,
arculati jellemzők és településkarakter bemutatásával

átnézeti térkép

SZERES JELLEGŰ TELEPÜLÉSRÉSZ

Őriszentpéter település legnagyobb részét a szeres jellegű településrészhez soroltuk. Nem volt szükség ezen belül külön lehatárolásokra, mert a jellemző településképi, a természeti és az épített környezet a város területén belül nagyon hasonló, egységes. Bár megjelentek már az utcásodás jelei, főként a szereket összekötő út mellett, de alapvetően megmaradt a szeres jelleg. Őriszentpéter mai jellemző képét a XIX. század végére XX. század elejére már elérte. A világháborúk és a szocialista rendszer sem avatkozott be jelentősen ebbe a képbe. A rendszerváltás utáni években a település folyamatos változást mutat. Egyre inkább fejlődik az infrastruktúra, kiépülnek a város intézményei. Új épületek építése mellett a régebbi épületek felújítása, átalakítása is jellemző. Ezek az építések, felújítások, átalakítások eléggé változatosak. Van ahol megőrizték a régi település- és épületkaraktert, van ahol ez alig kivehető, de nem épültek az utcaképbe, településképi nem illő épületek. Ez a település – bár már város – máig megőrizte szeres jellegét, bár a szereket összekötő utak lassan beépülnek. Látszólag rendezetlenül, de az Őrségre jellemző logikával telepítik az épületeket. Az általában szélességileg, de mélységileg is nagy telkekre a lakóépületek és a gazdasági épületek rendezett egységben, kerített jelleghez hasonló, vagy hosszanti elrendezéssel épültek. Általában a beépítési mód oldalhatáron álló, de a lakóépületet szabadonálló módon is elhelyezték. Az épületek változatos módon telepítették, hosszanti tengelyüket inkább a tájolás, mint az egymáshoz igazodás határozza meg. Egységes, hogy az épületek szélessége kicsi (5-6 m), két ablakosztású. Így a tetőfelület nem uralja tolakodóan az épületet, arányos épülettömeg tud kialakulni. Változatos épülettípusokat találunk. Hosszanti tornácós épület éppúgy található, mint kődisállásos. A lakóépületek padlóvonala általában csak kicsit van megemelve (15-30 cm). A régebbi épületeket fából építették, majd sárral tapasztva, fehérre meszelték, nem maradt natúr fa felület általában. Az újabbak téglából épültek, de a fehér szín, mint jellemző elem megmaradt. Jellemző fedési mód a téglacserép fedés.

A településen talán a legjellemzőbb épülettípus a gazdasági épület. A gazdasági épületeket a lakóépületekkel összhangban építették, azokkal szerves összhangot alkot. Mivel ezeket az átalakítások, felújítások kevésbé érintették, jobban megőrizték a népi építészeti hagyományokat. Jellemzően a lakóépülettel párhuzamos, vagy merőleges hossz tengellyel telepítették, magastetős kialakítással. Az épület szerkezete fából, vagy látszóteglás pillérekkel készült, a falváz szerkezete szinte minden esetben faanyagú.

Jellemző, hogy a házakat sokszor az utcáról nem látjuk. Visszahúzódik a közterülettől. Ezt elsősorban növények telepítésével oldották meg. A kerítés inkább funkciót határol el, nem pedig tulajdonokat. Sokszor nincs is, vagy sövénykerítés. Ha van, akkor az utca felé jellemzően nem magas (80-100 cm) fakerítés. A kapuk általában nyitva vannak.

VÁROSIASODÓ TELEPÜLÉSRÉSZ

Őriszentpéter területén belül, a fő közlekedési utak találkozásánál – Városszer területén – kialakult egy kis központi rész. Ezt a szeres jellegű településrésztől elválasztottuk. Nem azért, mert ez nem történetileg alakult ki, hanem mert itt találhatóak a város életében meghatározó intézményi elemek. A terület városiasodása már korán megindult. A XVIII. században már találhatunk erre utaló jeleket ebben a központi részben. A XX. században a belső mag tovább fejlődött. Itt jelentek meg a település életében fontos funkciók. Jellemzően ez a terület a beépített szeres jellegű területektől közel azonos távolságban található. A városiasodás ezen a területen jelenleg is tart.

Ez a településrész hasonló telepítési és építészeti elemeket tartalmaz, mint a szeres jellegű településrészek, de megjelennek már a sűrűbb beépítések és a többszintes épületek is. A területen elhelyezett épületeknek az itt kialakult településképet kell tükrözniük, figyelembe véve a védett természeti és építészeti elemeket is. A városiasodó településrész központi jellege miatt meghatározó eleme a városnak, mivel itt olyan közösségi funkciók találhatóak, melyek Őriszentpéter életében jelentős szerepet töltenek be.

GAZDASÁGI TELEPÜLÉSRÉSZ

Őriszentpéteren gazdasági településrészhez soroltuk a nagyobb egybefüggő ipari és mezőgazdasági területeket és telepeket. Ezek jórészt a XX. században alakultak ki, a szocialista ipar és mezőgazdaság hatására. Ide tartoznak a volt termelőszövetkezeti majorok területe, a szarvasmarhatelep, ipari üzemterület az északi bekötőút mellett és a volt határőr-laktanya területe a Bajánsenye felé vezető út mellett.

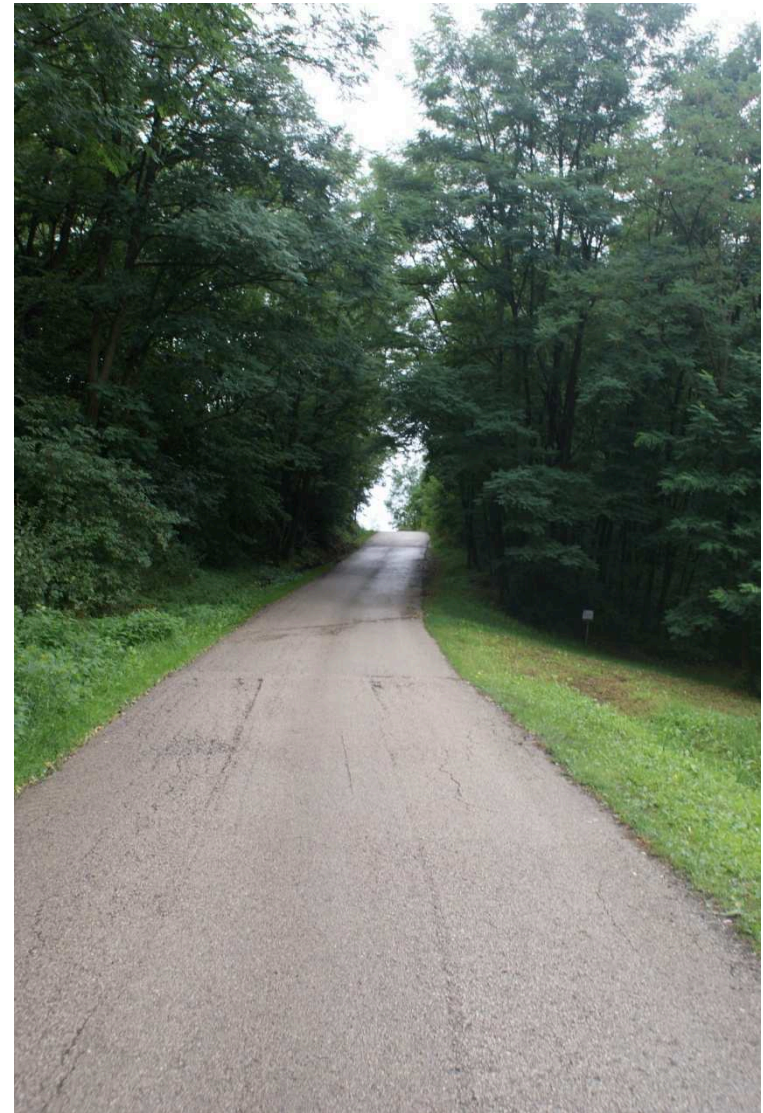
Mivel ezek nem történetileg alakultak ki, ezért sem a beépítés szempontjából, sem az épületek kialakításában nem követik az őrségi hagyományokat. (a malomépület és a bérház épülete a városiasodó településrészhez hasonló).

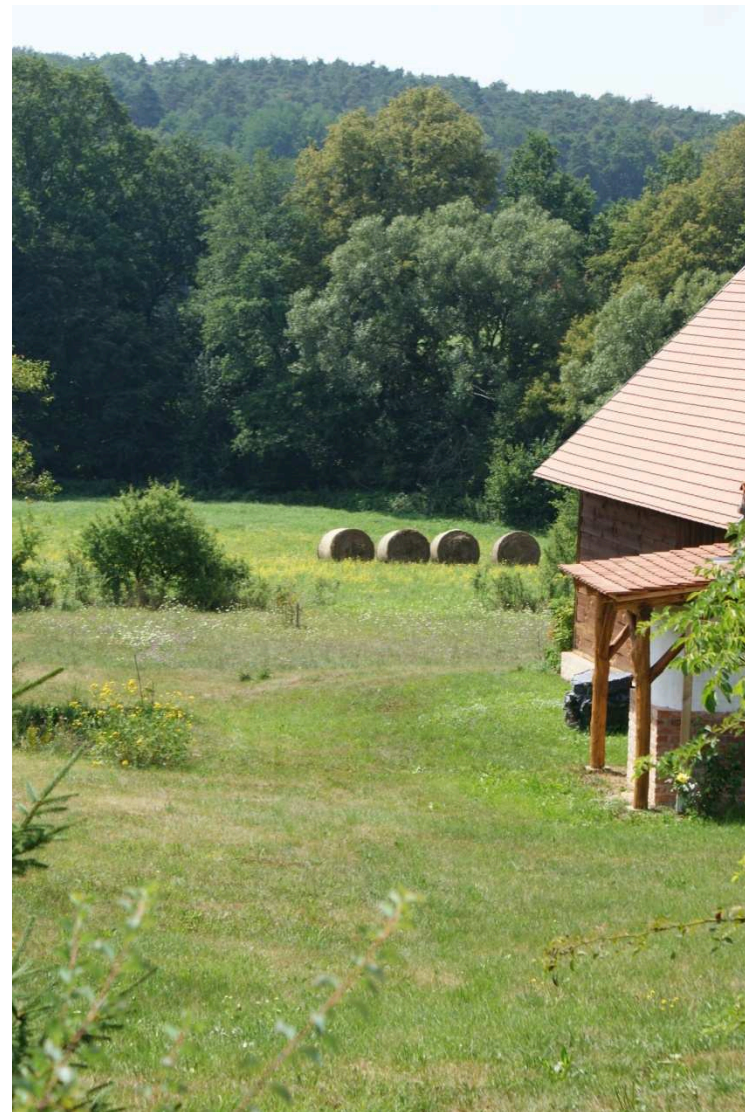
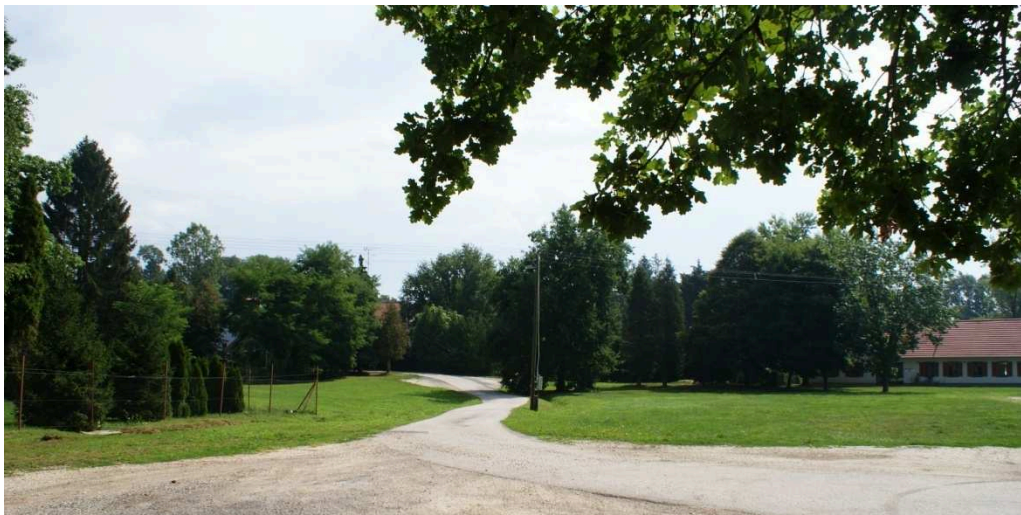
A gazdasági településrészen ügyelni kell az épületek tájba illesztésére és legalább a jelenlegi táj- és településkép jellemzők megtartására.

TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLET

Őrszentpéter teljes közigazgatási területe az Őrségi Nemzeti Park védett területeihez tartozik. A védettnek nem minősülő európai jelentőségű Natura 2000 besorolás is jelen van a településen, a következő élőhelytípusokkal: kékperjés láprétek meszes, tőzeges vagy agyagbemosódásos talajokon, síkságok és a hegyvidéktől a magashegységig tartó szintek magaskórós szegélytársulásai, folyóvölgyek mocsárrétjei, sík- és dombvidéki kaszálórétek, hegyi kaszálórétek, mészkedvelő üde láp- és sásrétek, bükkösök, enyves éger és magas kóris alkotta ligeterdők, gyertyános-tölgyesek és cseres-tölgyesek.

A TELEPÜLÉSKÉP FORMÁLÁSÁRA VONATKOZÓ AJÁNLÁSOK

építészeti útmutató, közterületek településképi útmutatója – utcák, terek, közparkok, közterek

SZERES JELLEGŰ TELEPÜLÉSRÉSZ

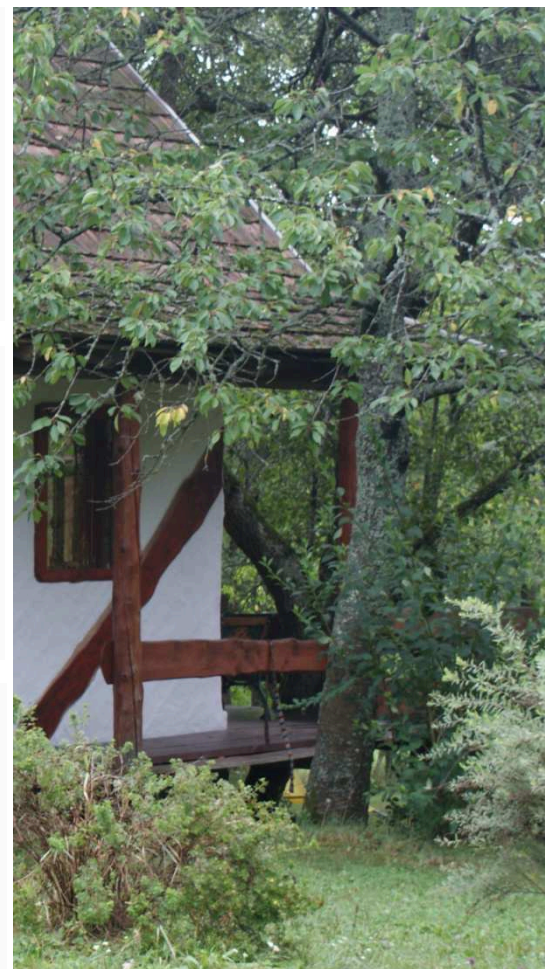
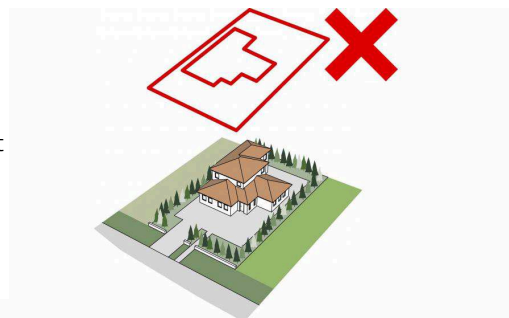
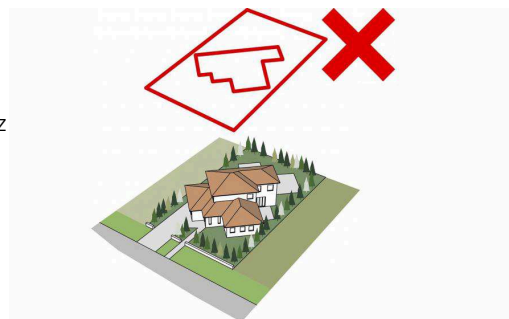
TELEPÍTÉS

A szeres jellegű településrészen a lakóépületek általában az oldalhatáron állnak, de több helyen, a széles telken, szabadon álló módon is áll lakóépület (ilyenkor is oldalhatáron áll legalább gazdasági épület). Az utcához képest a szerek területén, változatos módon helyezkednek el az épületek. Inkább a telken belüli elhelyezkedés, a tájolás a fontos és nem az, hogy a szomszéd telken lévő épülettel egységet mutasson. A szereket összekötő utca mellett már inkább az utcai telekhatárhoz közeli telepítés a javasolt.

A lakóépületeket általában többszintes növényzettel veszik körül. Ez egyszerre véd a kíváncsi tekintetektől és az időjárástól (csapadék, nap-sütés) is.

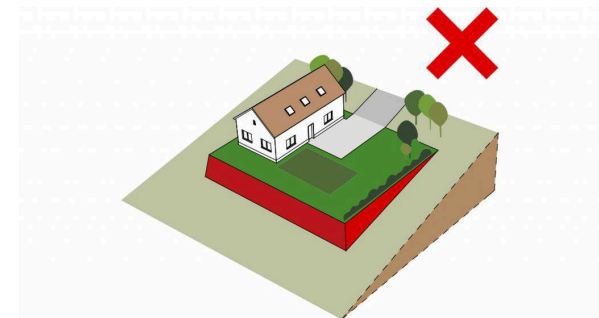
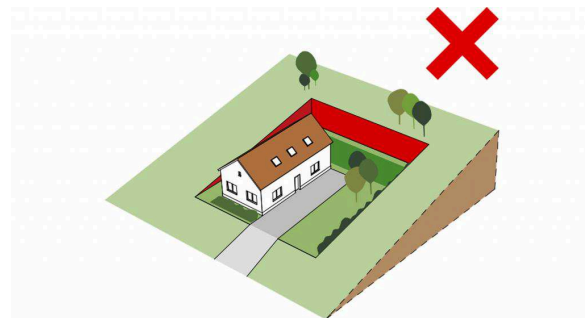
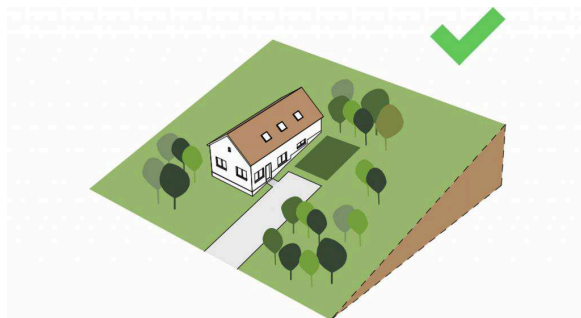
Az épületek formája a környezetéhez igazodik. Jellemzően egységes tömegű lakó- és gazdasági épületek állnak ezen a településrészen. Szélességük keskeny, tömegalakításuk egyszerű. Ehhez nem igazodna egy töredezett formájú alaprajz és épülettömeg, ezt kerülni kell. Javasolt a hossz tengelyre szervezett alaprajz, középen a bejárati ajtóval, akár tornáccal együtt, vagy T alakú alaprajz a kódisállások mintájára.

A gazdasági épületek a lakóépületek köré szerveződhetnek, így az épületegyüttes által létrehozott kis udvar (keretes beépítés) jöhet létre.

TEREPALAKÍTÁS

Az épületeket úgy érdemes elhelyezni a terepen, hogy az a lehető legkisebb földmunkával járjon, lejtős felszínen a bevágás és a feltöltés közel azonos legyen. A településen a padlívonal jelentős megemelése nem jellemző, célszerű hogy a bejárat a terepszinttől csak egy-két lépcsőfokkal legyen feljebb, vagy a terepet lehet a bejáratához rendezni. A szeres jellegű településrészen, a sok helyen lejtős felszín miatt fokozottan figyelni kell a csapadékvíz elvezetésre a területről. Célszerű az épületeket a lejtés irányú hossz tengellyel elhelyezni, lejtő felőli oldalukat védeni az odajutó csapadékvíztől.

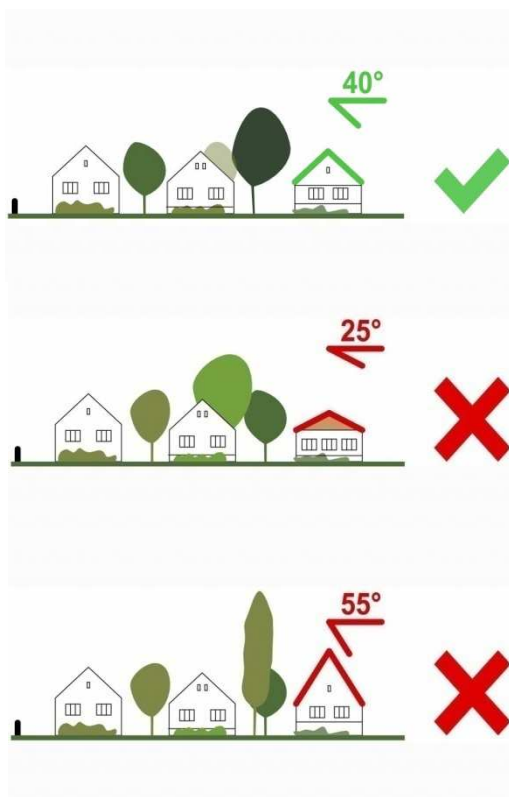
ÉPÜLETMAGASSÁG

A szeres jellegű településrészen az épületek magassága közel azonos. Igaz ez a lakó- és a gazdasági épületekre is. A tájba és a környezetbe illeszkedés érdekében kerülni kell a kétszintes épületek építését, az átalakításoknál inkább az épület bővítését kell előnyben részesíteni az esetleges térdfalmagasítással kialakított tetőtérbeépítés helyett. Tetőtérbeépítés a meglévő tömegen belül javasolt.

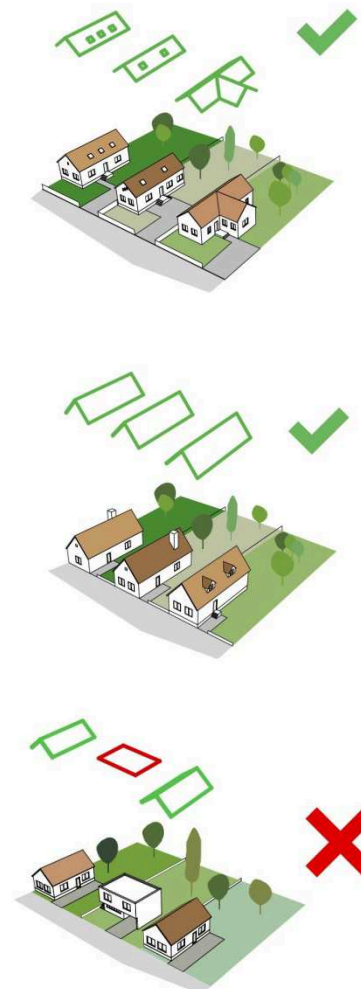
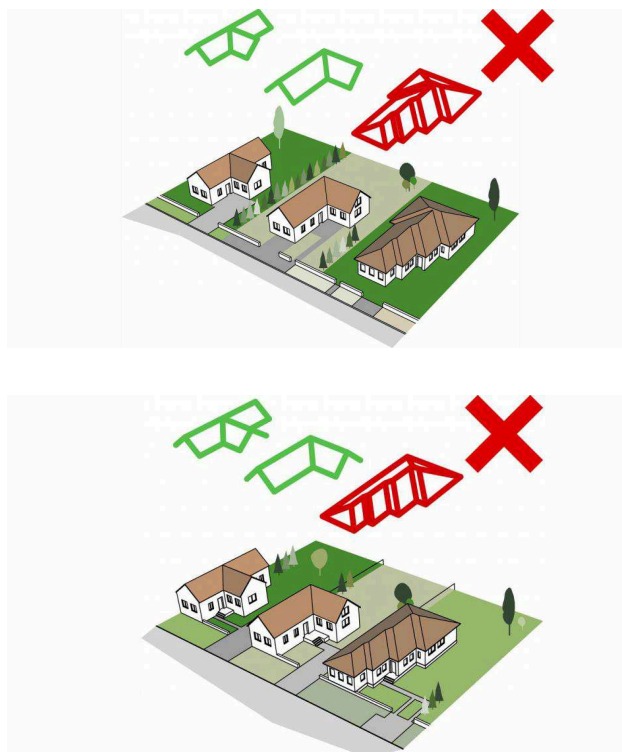
TETŐHAJLÁSSZÖG

A szeres jellegű településrészen az épületek tetőhajlásszöge közel azonos (35° - 40°). A környezetbe való illeszkedés érdekében ajánlott az új építéseknél és az átalakításoknál is a meglévőkkel közel azonos hajlásszögű, magastetős kialakítást választani.

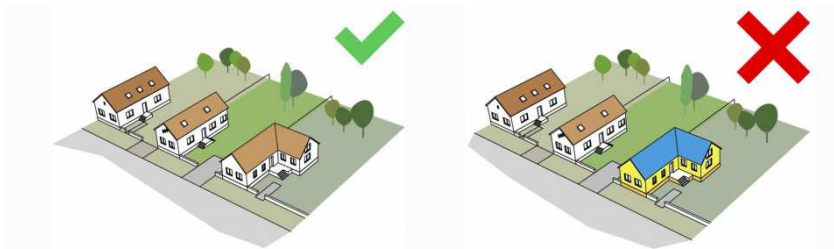
TETŐFORMA

Az Őrség területére, így Őrszentpéterre is az egyszerű tetőforma a jellemző. A tetőforma igazodva az egyszerű tömeghez nem tördelt. Jellemző a nyeregtető és az ormfalas kialakítás. Ehhez igazodva ajánlott az új épületek tetőformáját is alakítani. Tetőtérbeépítés esetén a tetősík ablak és az épülethez, valamint a tetőhöz igazodó, arányos álló tetőablak is elhelyezhető.

ANYAGHASZNÁLAT

A szerves jellegű településrészen a természetes anyagok használatát javasolt előnyben részesíteni. Az új épületek és épületrészek a mai kornak megfelelő téglából lehet készíteni. Fagerendás építés is megfelelő, ilyenkor a régi boronafalás épületeket lehet mintának tekinteni. A tetőszerkezethez faanyag, a tetőfedésre égetett agyagcserép javasolt. Nád és zsuffpedés is elképzelhető. Az ablakok és az ajtók is lehetőség szerint természetes anyagból, fából készüljenek.

HOMLOKZATKÉPZÉS (SZÍNEK, BURKOLATOK)

Az Őrség területén régebben a fagerendás épületeket tapasztották majd a felületet fehérre meszelték. Homlokzati díszítés nagyon kevés. Később már más színt is használnak, de egy épületet egy színnel festettek. A környezetbe illeszkedés miatt javasoljuk az épületeket pasztellszínekkel festeni, épületenként egy színt használva. Zavaró a túlzottan harsány, rikító színezés, ezt kerülni kell. Az épületek kőburkolása a tájtól teljesen idegen, homlokzatburkolásként legfeljebb a gazdasági épületekre jellemző nyerstégla burkolat javasolható. Az ablakok és ajtók színe hagyományosan sötétzöld vagy barna mázolás, de javasolt az épülthez illeszkedő más szín vagy lazúros felület is. Az épületek tetőfedése jellemzően natúr cserépfedés, a harsány, erős színeket itt is fokozottan kerülni kell. A látszó faanyagok felületét az épülettel harmonizáló mázolással vagy lazúrozással lehet kezelni.

VÁROSIASODÓ TELEPÜLÉSRÉSZ

TELEPÍTÉS

A városiasodó településrészre jellemző, hogy több, a város életében jelentős szerepet betöltő épületet találunk itt. Az ilyen épületeket érdemes az utcához igazodva telepíteni úgy, hogy a megközelítésük kényelmes legyen, a parkolók rendelkezésre álljanak. Gerincvonalukat javasolt az utcára merőlegesen vagy azzal párhuzamosan alakítani. Az ilyen közösségi célokat szolgáló épületek alapterülete, tömegformálása nagyobb, de ennek ellenére a táj építészetéhez kell, hogy igazodjon. Törekedni kell az egyszerű tömegalakításra

A lakóépületekre vonatkozóan a szeres jellegű településrészre vonatkozó javaslatok az irányadóak.

TEREPALAKÍTÁS

Ezen a településrészen viszonylag sík terepadottságokkal találkozunk. A közösségi épületek padlóvonalát érdemes a terepszint közelében elhelyezni (akár a terepet a padlóvonalhoz rendezve) az akadálymentes megközelítés könnyű biztosítása miatt. A lakóépületek padlóvonalát is javasolt a terepszinthez képest csak egy-két lépcsőfokkal megemelni a meglévő épületekhez hasonló módon.

ÉPÜLETMAGASSÁG

Az épületek magassága a funkcióból adódóan itt akár magasabb is lehet a megsokszoroztnál. Elképzelhető kétszintes épületek épületrészek építése is. Azonban a magasság növelése nem lehet akadálya a tájra jellemző tömegformálás biztosításának.

TETŐHAJLÁSSZÖG

Jellemzően a szeres jellegű településrészre vonatkozó ajánlásokat javasoljuk itt is megtartani. A közösségi funkciókat tartalmazó épületek tetőhajlásszöge indokolt esetben akár el is térhet a jellemző hajlásszögtől.

TETŐFORMA

A tetőforma kialakítása során az egyszerűsítésre kell törekedni. Feleslegesen bonyolult, összetett tetőfelület építését kerülni kell. Az egyszerű tömegalakításhoz egyszerű tetőformát javasolt választani.

A lakóépületekre vonatkozóan a szeres jellegű településrészre vonatkozó javaslatok az irányadóak.

ANYAGHASZNÁLAT

A területen elsődlegesen az Őrségre jellemző anyaghasználat a javasolt. A közösségi épületeknél indokolt esetben ezektől el lehet térni, de az épület illeszkedésére ez nem lehet káros hatással.

A lakóépületekre vonatkozóan a szeres jellegű településrészre vonatkozó javaslatok az irányadóak.

HOMLOKZATKÉPZÉS (SZÍNEK, BURKOLATOK)

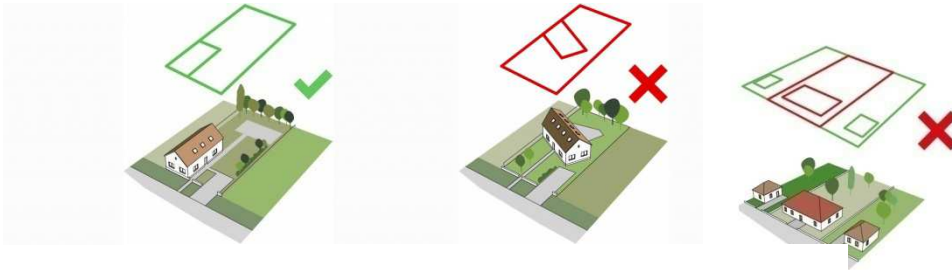
A területen elsődlegesen az Őrségre jellemző homlokzatképzés javasolt. A közösségi épületeknél indokolt esetben ezektől el lehet térni, de az épület illeszkedésére ez nem lehet káros hatással. Javasolt mindenképpen a visszafogott színek használata.

A lakóépületekre vonatkozóan a szeres jellegű településrészre vonatkozó javaslatok az irányadóak.

GAZDASÁGI TELEPÜLÉSRÉSZ

TELEPÍTÉS

A gazdasági településrészre jellemző az épületek egymáshoz képest rendezett telepítése. A tervezett épületek gerincvonalát javasolt a meglévők épületekhez alakítani. Törekedni kell az egyszerű tömegalakításra, a viszonylag tömör, nem szétterülő beépítésre.

TEREPALAKÍTÁS

Ezen a településrészben viszonylag sík terepadottságokkal találkozunk. A tervezett épületek padlóvonalát – a meglévőkéhoz hasonlóan – érdemes a terepszint közelében elhelyezni (akár a terepet a padlóvonalhoz rendezve).

ÉPÜLETMAGASSÁG

A gazdasági településrészben az épületek magassága közel azonos. A tájba és a környezetbe illeszkedés érdekében kerülni kell a kétszintes épületek építését. A gazdasági épületek funkciójához szükséges épületmagasságot új épület esetén se lépják át.

TETŐHAJLÁSSZÖG

A gazdasági településrészben az épületek tetőhajlásszöge közel azonos (35° – 40°). A környezetbe való illeszkedés érdekében ajánlott az új építéseknél és az átalakításoknál is a meglévőkkel közel azonos hajlásszögű, magastetős kialakítást választani. Lapostetős kialakítása indokolt esetekben építhető.

TETŐFORMA

A tetőforma kialakítása során az egyszerűségekre kell törekedni. Feleslegesen bonyolult, összetett tetőfelület építését kerülni. Az egyszerű tömegalakításhoz egyszerű tetőformát javasolt választani.

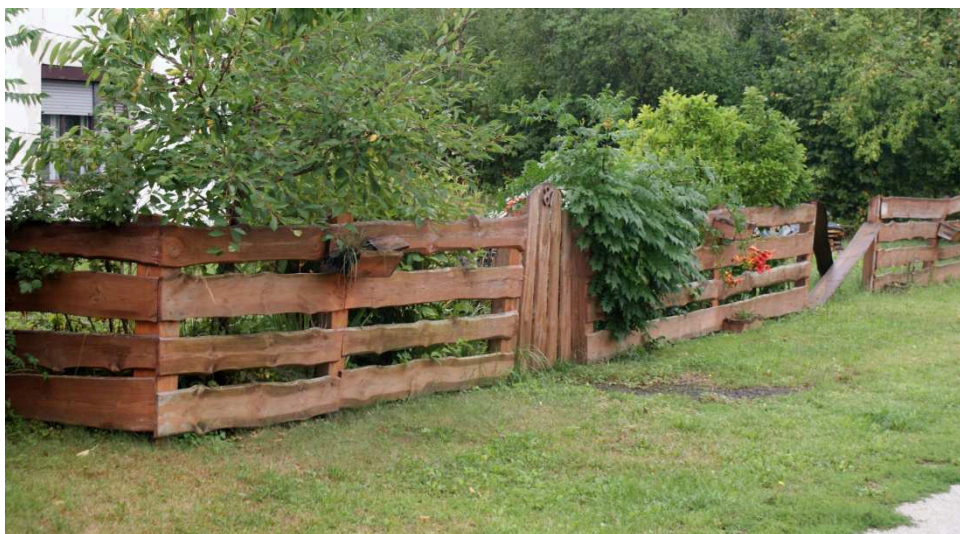
Jellemző a nyeregtető és az oromfalas kialakítás. Ehhez igazodva ajánlott az új épületek tetőformáját is alakítani. Lapostetős kialakítása indokolt esetekben építhető.

ANYAGHASZNÁLAT

A gazdasági településrészben a funkcióból adódóan többféle építőanyag beépítése is elfogadható. Fontos, hogy a betervezett anyagok a településképet ne rontsák, tájképi beillesztése az épületeknek megfelelő legyen. Amennyiben lehetőség van rá, akkor ezen a területen is a természetes anyagok felhasználását kell előnyben részesíteni.

HOLMOKZATKÉPZÉS (SZÍNEK, BURKOLATOK)

A területen elsődlegesen az Őrségre jellemző homlokzatképzés javasolt. A gazdasági épületeknél indokolt esetben ezektől el lehet térni, de az épület illeszkedésére ez nem lehet káros hatással. Javasolt mindenképpen a visszafogott színek használata.

KERÍTÉSEK

Az Őrségre jellemző, hogy természetes anyagokból, a tájra jellemző növényekből ültetett sövényből készülnek a kerítések. Kellemes látvány, mikor szinte csak jelzésértékűen, teljesen tájba olvadva jelennek meg a kerítések, alacsony sövény, esetleg többszintes növényállomány telepítésével, vagy csak karók közé feszített zsinórok mutatják a telekhatárokat. Sok helyen látható, hogy a telkek határvonalát a gyepergőzvények gondozottsága mutatja, nem áll a tekintetünk útjába semmi, a festői táj akadályok nélkül kibontakozhat.

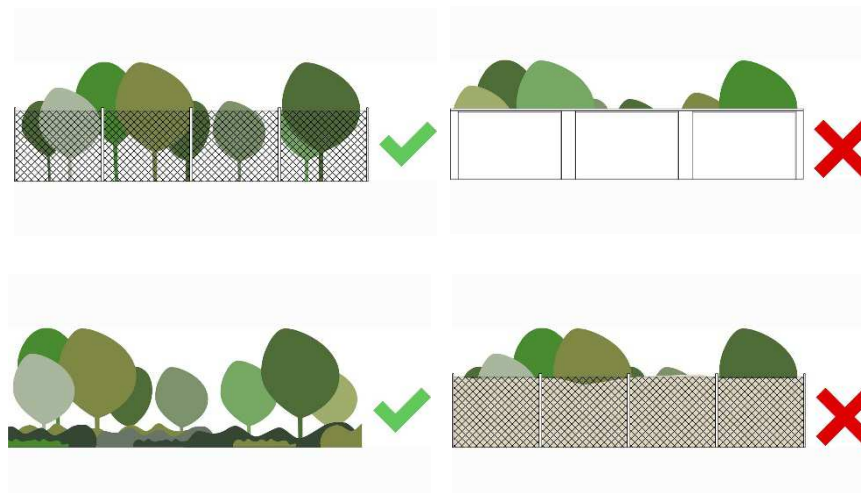
A fából ácsolt kerítések színe természetes fa szín, vagy a növényzetbe olvadó, semmiképp sem harsány, a figyelmet magára felhívó. Minden esetben áttört, hogy a ház előkertje látható legyen.

Az acélkerítésekre is találunk szép példákat, szintén, amikor környezetükbe olvadó színre mázoltak, alacsonyak, és nem túl sűrűn rácsozottak. A kerítés mentén ültetett növényzet részben ráfed az épített elemre, kiegészíti azt.

Az élő sövényből készült kerítések belátásgátlók, alaposan átgondolt és gondosan megválasztott növényfajból ültetendő, de Őrszentpéteren is sok helyen látható, hogy a sövény egy nyírott cserjesáv, különböző - a tájegységben honos - fajokból nőtt növénycsoportból. Az élő sövény esetén a bejárat egyértelműen szemléltetett, épített elem, általában fából készült, egyszerű, vagy visszafogottan díszített léckapu, oszlopai többnyire fából vannak, ritkán téglából építettek. Az élő sövényben rejlő dinamikát kihasználva találkozunk magas, teljesen elhatároló kerítésekkel, és alig térdig érő, nyírott vagy nyíratlan sövényekkel is. Ez utóbbi hasonlóképp bejutás gátló, amennyiben hagyjuk szélesen nőni, mégsem okoz kárt a tájképben idegen mivoltával.

A településen járva megfigyelhető, hogy a kapuk több helyen nyitva állnak, esetleg hiányoznak. Esztétikus megjelenésű, mikor a kapukhoz tartozó oszlopok kissé kiemeltek, a bejáratot pedig szolid jelzés szemlélteti.

Találkozhatunk jó kialakítású telekhatárokkal, ahol az utcafront egybemosódik a magánjellegű előkerttel, és közte húzódik a kerítés. Ezek egyértelmű, de esztétikus megoldások. Általában elmondható, hogy a monotonitásnál kellemesebb a szemnek a ritmusosság, ezért javasolt kerítésnek és a határmezsgyék elhatárolására őshonos fajokból álló kombinált cserjés fasort, vagy "láthatatlan", oszlopok közé feszített drótkerítést alkalmazni.

36 | A településkép formálására vonatkozó ajánlások

KERTEK

Az Őrségben járva megfigyelhetjük, hogy a lakóházakhoz tartozó előkertek nagy gonddal műveltek, legyenek akár egyszerűek, akár díszesek. Az egyszerűségben rejlő szépség megmutatkozik a gondosan ápoltságban, és a roskadásig gyümölcsöt termő fában. Hagyományosan az Őrségi kertekben nem jelennek meg a helyi erdőket alkotó fafajok (pl. lucfenyő), mert azoknak az erdőben a helye. Annál inkább jellemzőek a gyümölcsfák, alma, körte, szilva, cseresznye, meggy, és ami a "legfontosabb", egy-egy diófa, hiszen "a nélkül nem kert a kert". De a dísznövények is megjelenhetnek, főleg a kerítések mentén, illetve az utcafronton. Virágzó, vagy örökzöld növényekkel találkozhatunk az előkertekben, a hátsó kertek azonban sokszor konyhakerteket művelnek, a növényeket szépen sorokba ültetve, karózva, az ágyások között gyomtalanítva. Az ágyások szélén régi jó paraszti virágokat vetnek, melyek segítik a bővebb termés elérését a méhek és beporzást végző egyéb rovarok csalogatása révén, valamint feldobják a veteményest színpompájukkal. Egyes dísznövények képesek védelmezni a károsítókkal szemben a haszonnövényeinket, érdemes ezekből is ültetni a veteményesbe.

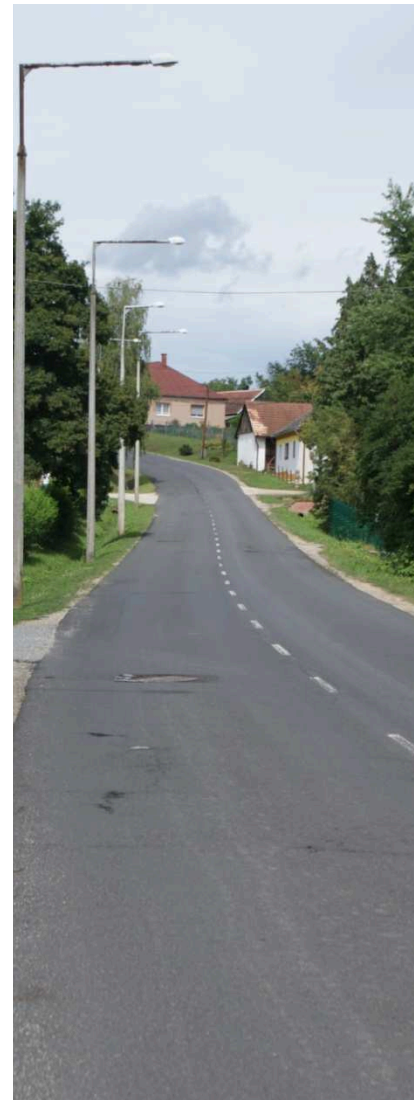
Az Őrszentpéteri kertekben kevés az épített elem, hiszen a tulajdonosok élvezik a természetességet, annak közelségét. Az autóbekajálók és járdák sokszor csak kitaposott ösvények, esetleg kavicsos felszört nyomok, melyek gyeppel körülvettek. Ha mégis épített elem létesítésére készülünk, nagy gonddal válasszuk meg a felhasznált anyagokat. A beton elemek és térkő használata helyett válasszunk fát vagy téglát, illetve helyi természetes köveket, és törekedjünk az épített elem arányos kialakítására.

Az Őrségi kertekben a gyepek nem kell pázsit minőségűnek lennie, az nem is ideillő. Több fajból álló társulás, egységes és szép megjelenése a rendszeres nyírásból adódik. Akárcsak a házak elhelyezkedését, a kertek kialakítását is meghatározza a domborzat. Ennek következtében enyhe lejtésű vagy rézsűs kertrészek alakulnak ki, melyen a gyepek még gondozhatóak, a nagyméretű támfalak és hozzájuk kapcsolódó vízszintes, szabályos vonalvezetésű felületek ezen a környéken tájidegenek.

Jellegzetes kerti elem az Őrségben a szőlő és a szőlőlugas. Az épp csak fából ácsolt szőlőlugasok sok helyen megjelennek, és a pihenőpaddal kiegészített kerti kompozíció önmagában elég, hogy a nyári forróságot üdébbe enyhítse. Az ültetvényyszerű kialakításkor már ez nem érezhető, és nagy felületen nem is jelennek meg szőlősorok, de mindenképp meghatározóak a táji léptékben, új telepítés esetén helyük és tájolásuk gondos megfontolást igényel.

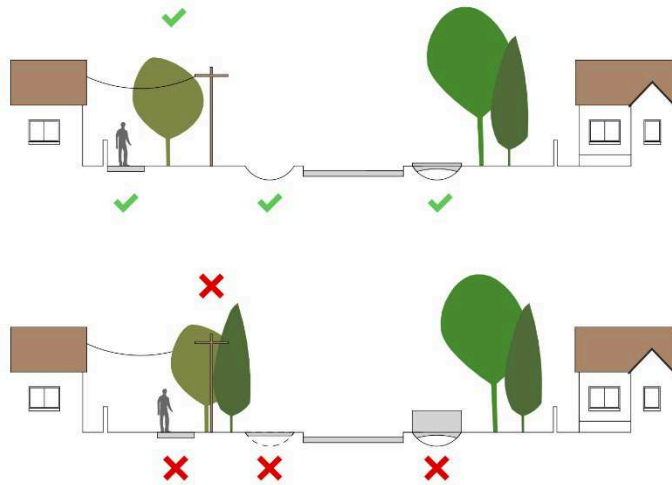

UTCÁK, TEREK

Óriszentpéter úthálózatának fő tengelyét alapvetően a városon áthaladó országos közutak határozzák meg, elosztják és összegyűjtik a település belterületi gyűjtőútjainak forgalmát. Ezek a bekötőutak keskenyebbek, de általában rendezettek.

A település utcáira jellemző a széles keresztmetszet, az útfelület két oldalán széles, nyitott vízelvezető árkok, zöldterület, kerítések, vagy őket helyettesítő sövény, előkert, melyek rendre jól beláthatóak, de növénygyűttesei részben takarják az épületeket. Az utcákon többnyire léghábelek sora húzódik, azonban a településfejlesztési stratégiába beépítendő a földkábelekkel való kiváltásuk.

Megtartásra és további intenzív gondozásra érdemes a központi közpark, a körforgalom környezete és az Önkormányzati Hivatal előtti zöldterület, a Katica Egységes Bölcsőde- Óvoda, az Általános Iskola, a Művelődési Ház és Városi Könyvtár és a Tűzoltóság udvara, a református templom, az Árpád-kori templom környezete és a Szentháromság Templom körüli zöldfelület. Intenzív természeti funkciójú zöldfelületekként számottevők a településen megtalálható temetők, az élő gyepes sportpálya és zöld környezete, a Zala partján épült játszóterek, a Csörgőalma gyümölcsöskert, és az Órségi Nemzeti Park Igazgatóságának a székhelye, a Harmatfű Természetvédelmi Oktatóközpont kertje, amin átvezet a Rezgőnyár tanösvény. A területen bemutatásra kerül a helyi erdőtársulások, erdőszegélyek, fasorok, tókák élővilága.

JÓ PÉLDÁK BEMUTATÁSA

épületek, építészeti részletek, kerítések, kertek, zöldfelületek kialakítása

JÓ PÉLDÁK BEMUTATÁSA

sajátos építményfajták, reklámhordozók, egyéb műszaki berendezések

FELHASZNÁLT IRODALOM

www.oriszentpeter.hu
www.tak.lechnerkozpont.hu
www.google.com
facebook – Azok Az Erdélyi Fiúk
wikipedia – Őriszentpéter

Winkler Gábor – Útmutató építkezőknek Őrség, Vend-vidék, Vasi hegyhát (1996)

A légifotókat az Őriszentpéteri Közös Önkormányzati Hivatal bocsátotta rendelkezésünkre.

IMPRESSZUM

Őriszentpéter Város Önkormányzata
9941 Őriszentpéter, Városszer 106.
Őr Zoltán – polgármester

megbízásából készítette:

Gáspár Mérnöki Iroda Kft.
9700 Szombathely, Szily János utca 8.

Tervezők:

Gáspár Péter
Palásti Genovéva
Takács András
Török József

Jegyző: Tóth Jenő
Főépítész: Takács András

2017.

